

O'ZBEKISTONNING MARKAZIY OSIYODA TINCHLIK VA BARQARORLIKNI TA'MINLASHDAGI O'RNI

*Andijon Davlat chet tillari instituti
Ijtimoiy gumanitar fanlar, pedagogika va psixologiya
kafedrasi o'qituvchisi Najimidinova Shoxsanam
Xorijiy til va adabiyoti ingliz tili fakulteti talabasi
Zaynobuddinova Durdonaxon*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonning Markaziy Osiyo mintaqasida tinchlik va barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni, uning siyosiy va iqtisodiy tashabbuslari tahlil qilinadi. O'zbekiston mintaqaviy hamkorlik, xavfsizlik, savdo aloqalari va chegaralar xavfsizligini ta'minlash orqali tinchlikni mustahkamlashga intiladi. Maqolada O'zbekistonning mintaqaviy tashqi siyosati, qo'shni davlatlar bilan hamkorligi, BMT va ShHT kabi xalqaro tashkilotlar bilan ishlash usullari ko'rib chiqiladi. Mazkur tadqiqot Markaziy Osiyo mintaqasida mustahkam tinchlik o'rnatish uchun O'zbekistonning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo, tinchlik, barqarorlik, mintaqaviy xavfsizlik, xalqaro hamkorlik, BMT, ShHT.

O'zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasida tinchlik va barqarorlikni ta'minlashdagi o'zining muhim rolini nafaqat tarixiy, balki geosiyosiy omillar orqali ham namoyon etib kelmoqda. Mamlakat hududi Markaziy Osiyoning markazida joylashgan bo'lib, bu unga mintaqada davlatlari o'rtasida asosiy bog'lovchi rolni bajarar ekanligini ta'kidlaydi.

O'zbekistonning 34 millionga yaqin aholisi bilan mintaqadagi eng katta iste'mol bozori hisoblanadi va iqtisodiy jihatdan rivojlanayotgan davlatlar qatoriga kiradi.

O'zbekistonning Markaziy Osiyoda tinchlik va xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan sa'y-harakatlari nafaqat ichki xavfsizlikni, balki xalqaro tinchlikni ham ta'minlash yo'lida xizmat qiladi. Ayniqsa, 2017-yildan boshlab Prezident Shavkat Mirziyoyevning tashqi siyosatga oid islohotlari orqali

O'zbekistonning qo'shni davlatlar bilan hamkorligi kuchayib, ochiq va pragmatik diplomatiya siyosati olib borila boshlandi.

Bunday o'zgarishlar mamlakatning BMT Tinchlik va xavfsizlik Kengashiga a'zolik uchun talabgor bo'lishiga, mintaqada iqtisodiy va siyosiy hamkorlikni rivojlantirishda yetakchi rol o'ynashiga imkoniyat yaratdi. Xususan, O'zbekistonning xalqaro tashabbuslari, jumladan, BMT Bosh Assambleyasining Markaziy Osiyoda tinchlikni mustahkamlashga doir rezolyutsiyasining qabul qilinishiga olib keldi. Ushbu rezolyutsiya orqali O'zbekiston Markaziy Osiyoda tinchlik va xavfsizlikka oid

mintaqaviy siyosatga e'tibor qaratish, ularning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ko'maklashish kabi muhim maqsadlarni ilgari surdi.

Bundan tashqari, 2021-yilda Toshkentda bo'lib o'tgan "Markaziy va Janubiy Osiyo: mintaqaviy aloqalar. Qiyinchiliklar va imkoniyatlar" xalqaro konferensiyasi O'zbekistonning mintaqaviy xavfsizlik va hamkorlikni rivojlantirishga bo'lgan intilishining yorqin namunasidir. Ushbu konferensiyada BMT, Yevropa Ittifoqi, AQSh, Rossiya va Xitoy kabi davlatlarning vakillari ishtirok etib, Markaziy Osiyo mintaqasida barqarorlikni ta'minlash uchun O'zbekistonning xalqaro hamjamiyat bilan hamkorlikni kuchaytirish imkoniyatlarini muhokama qilishdi.

Mazkur tashabbuslar orqali O'zbekiston, Markaziy Osiyoda xavfsizlik va barqarorlikni mustahkamlashda faol ishtirok etib, terrorizm, ekstremizm va giyohvandlik kabi transchegaraviy tahdidlarga qarshi kurashda yetakchi pozitsiyani egallab kelmoqda. Bu esa mintaqadagi barcha davlatlar uchun ijobiy ta'sir ko'rsatadi va ularning siyosiy va iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishiga ko'maklashadi.

O'zbekistonning Markaziy Osiyo mintaqasida tinchlik va barqarorlikni ta'minlashdagi sa'y-harakatlari bir qancha yo'nalishlarda o'z aksini topgan.

Ushbu harakatlar mamlakatning xalqaro hamjamiyatda ham yuqori o'rin egallashiga, mintaqaviy va xalqaro miqyosda yangi tashabbuslarni ilgari surishiga imkon bermoqda. Quyida O'zbekistonning tinchlik va barqarorlikni ta'minlashga oid asosiy faoliyat yo'nalishlari va tashabbuslari haqida kengroq ma'lumot berilgan.

O'zbekiston mintaqaviy hamkorlik va ishonchni mustahkamlash orqali Markaziy Osiyodagi tinchlik va barqarorlikka katta hissa qo'shmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2017-yildan boshlab olib borgan yangi tashqi siyosat strategiyasi O'zbekistonni qo'shni davlatlar bilan aloqalarni yaxshilashga undadi. Bu jarayonda asosan: Qozog'iston, Qirg'iziston va Turkmaniston bilan chegaraviy masalalarni hal etish: O'zbekiston ushbu mamlakatlar bilan oldin noaniq bo'lgan chegara masalalarini hal qilib, mintaqaviy ishonchni mustahkamladi. Bu davlatlar bilan imzolangan chegara shartnomalari ikki tomonlama savdo va iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynadi.

Savdo va iqtisodiy aloqalarni kuchaytirish: O'zbekiston Markaziy Osiyo davlatlari bilan to'g'ridan-to'g'ri savdo hajmini oshirishga harakat qilmoqda. Jumladan, qo'shni mamlakatlar bilan erkin savdo zonalarini yaratildi, bu esa mintaqaviy iqtisodiy integratsiyani mustahkamlashga yordam berdi.

Ijtimoiy va madaniy aloqalarni rivojlantirish: O'zbekiston mintaqaviy davlatlari bilan ilmiy, madaniy va ta'lim sohalarida ham hamkorlikni kengaytirishga e'tibor qaratmoqda. Bu esa mintaqadagi xalqlar o'rtasidagi ishonch va do'stlik aloqalarini mustahkamlashga yordam beradi.

O'zbekiston mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlashda xalqaro tashkilotlarda faol ishtirok etmoqda. Xususan, BMT va Shanxay Hamkorlik

Tashkiloti (ShHT) kabi nufuzli tashkilotlarda O‘zbekistonning olib borayotgan faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi:

BMT Tashkilotida Tinchlik va Barqarorlik Tashabbuslari: O‘zbekiston 2018yilda BMT Bosh Assambleyasida Markaziy Osiyoda tinchlik va xavfsizlikni mustahkamlashga oid rezolyutsiya taklif qildi. Ushbu rezolyutsiya BMT tomonidan qo‘llab-quvvatlandi va O‘zbekiston mintaqaviy tinchlik masalalarida xalqaro hamkorlikni kuchaytirishga intilishini ko‘rsatdi.

ShHT va boshqa xalqaro tashkilotlarda faollik: O‘zbekiston ShHT doirasida mintaqaviy xavfsizlik, savdo aloqalari va iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlash uchun faol ishlamoqda. ShHT doirasida O‘zbekiston Afg‘oniston bilan bog‘liq xavfsizlik masalalariga ham e‘tibor qaratib, Markaziy Osiyo va Janubiy Osiyo o‘rtasida barqarorlikni saqlash yo‘lida muhim qadamlar tashlamoqda.

O‘zbekistonning Afg‘onistondagi barqarorlikni ta‘minlashga qaratilgan tashabbuslari mintaqaviy tinchlikka katta ta‘sir ko‘rsatmoqda. O‘zbekiston Afg‘oniston bilan o‘z chegarasini mustahkam saqlash va terrorizm tahdidlariga qarshi chora ko‘rish bilan birga, ushbu mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy tiklanishiga yordam berishga intiladi:

Termiz orqali insonparvarlik yordami ko‘rsatish: O‘zbekiston Afg‘onistonga gumanitar yordam ko‘rsatish uchun Termizda tranzit yo‘lagi tashkil etdi. Ushbu yo‘lak orqali O‘zbekiston Afg‘onistonga oziq-ovqat, dori-darmon va boshqa zaruriy vositalarni yetkazib berib kelmoqda.

Afg‘onistonni mintaqaviy savdo tizimiga qo‘shish: O‘zbekiston Afg‘onistonni Markaziy va Janubiy Osiyo davlatlari o‘rtasida iqtisodiy bog‘lovchi sifatida ko‘radi. Shu maqsadda, Afg‘oniston orqali yangi tranzit yo‘llar ochish, jumladan, “Mazar-i Sharif—Kobul—Peshovar” temir yo‘lini rivojlantirish bo‘yicha tashabbuslar ilgari surildi.

O‘zbekiston Afg‘oniston masalasini xalqaro kun tartibiga olib chiqishda yetakchi davlatlardan biri bo‘lib kelmoqda. 2018-yil mart oyida Toshkentda "Afg‘oniston: Xavfsizlik va iqtisodiy rivojlanish" mavzusidagi xalqaro konferensiya o‘tkazildi. BMT, Yevropa Ittifoqi, ShHT kabi yirik xalqaro tashkilotlar vakillari va 20 dan ortiq mamlakatlarning delegatsiyalari ishtirok etgan ushbu konferensiya mintaqaviy barqarorlikka katta ta‘sir ko‘rsatdi.

Markaziy Osiyoda barqarorlikka tahdid soluvchi asosiy muammolar qatoriga transchegaraviy jinoyatchilik, terrorizm, ekstremizm va giyohvandlik savdosi kiradi. O‘zbekiston ushbu tahdidlarga qarshi samarali kurashish uchun:

Qo‘shni davlatlar bilan xavfsizlik hamkorligi: Mamlakat qo‘shni davlatlar bilan birgalikda terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashish uchun xavfsizlik sohasida kuchli hamkorlik aloqalarini o‘rnatgan. Bu borada, chegara xavfsizligini

mustahkamlash va qo‘shni davlatlar bilan tezkor axborot almashish tizimini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Mintaqaviy va xalqaro treninglar o‘tkazish: O‘zbekiston terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashda tajriba almashish va kuchlarni birlashtirish maqsadida xalqaro hamkorlik asosida treninglar va maxsus o‘quv

mashg‘ulotlarini o‘tkazib kelmoqda. Bu tadbirlar orqali xavfsizlikni ta’minlash sohasida mutaxassislar tayyorlanmoqda.

O‘zbekiston xalqaro miqyosda mintaqaviy barqarorlik va hamkorlikni kuchaytirish maqsadida bir qator muhim xalqaro konferensiyalarni o‘tkazib kelmoqda. Toshkentda o‘tkazilgan xalqaro konferensiyalar O‘zbekistonning tinchlik, xavfsizlik va taraqqiyot yo‘lida muhim o‘rin tutayotganini ko‘rsatadi. Bu konferensiyalar nafaqat O‘zbekiston, balki butun Markaziy Osiyo mintaqasi uchun strategik ahamiyatga ega bo‘lib, xalqaro hamjamiyatning O‘zbekiston tashabbuslariga qiziqishini oshirdi.

2021-yil iyul oyida Toshkent shahrida bo‘lib o‘tgan ushbu konferensiya O‘zbekiston tashabbusi bilan tashkil etilib, unda 40 dan ortiq davlatdan yuqori darajadagi mehmonlar, jumladan, davlat rahbarlari, vazirlar va xalqaro tashkilotlar vakillari ishtirok etdi. Konferensiyaning asosiy maqsadi Markaziy va Janubiy Osiyo davlatlari o‘rtasida iqtisodiy, transport va savdo aloqalarini rivojlantirishga ko‘maklashish, shuningdek, Afg‘oniston muammolariga yechim topishdan iborat edi.

Transport va logistika infratuzilmasini rivojlantirish: Konferensiya davomida "Toshkent—Mazori Sharif—Kobul—Peshovar" temir yo‘l loyihasi muhokama qilindi. Ushbu yo‘nalish nafaqat O‘zbekiston, balki butun Markaziy va Janubiy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan muhim savdo yo‘lagi bo‘lib, iqtisodiy integratsiyani mustahkamlashga xizmat qilishi ko‘zda tutildi.

Energiya hamkorligi: Energiya sohasida yangi loyihalarni ilgari surish orqali ikki mintaqada davlatlari o‘rtasida energiya almashish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish imkoniyatlari muhokama qilindi.

Afg‘onistonda barqarorlikni mustahkamlash: Konferensiya davomida xalqaro hamjamiyat Afg‘onistondagi tinchlik va barqarorlikni ta’minlash uchun O‘zbekistonning sa’y-harakatlarini qo‘llab-quvvatladi va Afg‘onistonning mintaqaviy iqtisodiy loyihalarga integratsiyalashuvi masalalari ko‘tarildi. O‘zbekiston ushbu konferensiya orqali Afg‘oniston bilan muloqot qilish va unga yordam ko‘rsatishda diplomatik ko‘makchi rolida chiqdi.

Afg‘oniston muammolarini muloqot yo‘li bilan hal qilish: O‘zbekiston Afg‘onistonda tinchlik va xavfsizlikni ta’minlash uchun muloqot va siyosiy muzokaralarni asosiy vosita sifatida ilgari surdi. Konferensiyada xalqaro hamjamiyat Afg‘onistonda uzoq muddatli barqarorlikka erishish uchun ushbu yondashuvni qo‘llab-quvvatlashini bildirdi.

Insonparvarlik yordami va iqtisodiy tiklanish: Konferensiya davomida Afg‘onistonni mintaqaviy iqtisodiy loyihalarga qo‘shish, iqtisodiy tiklanishiga yordam berish va insonparvarlik yordami ko‘rsatish masalalari muhokama qilindi. O‘zbekiston Termiz orqali Afg‘onistonga muntazam insonparvarlik yordami ko‘rsatib kelmoqda.

Toshkentda o‘tkazilayotgan ushbu xalqaro konferensiyalar va uchrashuvlar O‘zbekistonning xalqaro maydonda tinchlik va barqarorlikka intilayotgan tashabbuskor davlat sifatida tanilishiga yordam berdi. Ushbu tadbirlar mintaqaviy integratsiyani chuqurlashtirish, iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish va Markaziy Osiyoni global iqtisodiy tizimga bog‘lashga xizmat qilmoqda. O‘zbekiston bu orqali xalqaro hamjamiyatda o‘zining mustahkam siyosiy o‘rnini yaratmoqda va mintaqada barqarorlikni mustahkamlashda o‘ziga xos ko‘prik vazifasini bajarmoqda.

O‘zbekiston 2018-yildan buyon Markaziy Osiyo davlat rahbarlari maslahat uchrashuvlariga mezbonlik qilib, mintaqaviy hamkorlik va ishonchni mustahkamlashga ko‘maklashmoqda. Ushbu uchrashuvlarda O‘zbekiston, Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Tojikiston va Turkmaniston prezidentlari birlashib, mintaqaviy masalalarni hal qilish, iqtisodiy aloqalarni kengaytirish, suv resurslaridan samarali foydalanish va xavfsizlikni ta‘minlash bo‘yicha muhim qarorlar qabul qilishmoqda.

O‘zbekiston Markaziy Osiyoda tinchlik va barqarorlikni mustahkamlashda muhim o‘rinni egallab, mintaqada ishonchli va strategik sherik sifatida namoyon bo‘ldi. Geosiyosiy joylashuvi, aholisi va iqtisodiy salohiyati tufayli mamlakatning tinchlik va xavfsizlikni ta‘minlashdagi roli nafaqat ichki, balki xalqaro xavfsizlik uchun ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida olib borilayotgan pragmatik tashqi siyosat natijasida, O‘zbekiston o‘zining siyosiy tashabbuslari, xalqaro hamkorligi va mintaqaviy xavfsizlik sohasidagi faolligi bilan ilg‘or davlatlar qatorida turibdi. Jumladan, BMT, ShHT va boshqa xalqaro tashkilotlar doirasidagi faoliyati orqali O‘zbekiston xalqaro miqyosda mintaqaviy barqarorlikni ta‘minlashga ko‘maklashmoqda. Ayniqsa,

Afg‘oniston masalasida mamlakatning qo‘shni davlatlar va xalqaro hamjamiyat bilan birgalikdagi harakatlari Markaziy va Janubiy Osiyo o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamlashda va mintaqaviy xavfsizlikka tahdid soluvchi muammolarni hal etishda katta rol o‘ynamoqda. O‘zbekistonning xalqaro konferensiyalar tashkil etish, chegaralarni mustahkamlash va savdosotiqni rivojlantirish yo‘lida ko‘rsatgan sa‘y-harakatlari mintaqaviy integratsiyani kuchaytirib, Markaziy Osiyoda tinchlik va barqarorlikning asosiy garovi hisoblanadi. Ayniqsa, terrorism, ekstremizm va

transchegaraviy jinoyatchilikka qarshi kurashda O‘zbekiston qo‘shni davlatlar bilan hamkorlikni mustahkamlash, maxsus xavfsizlik amaliyotlarini tashkil etish,

trening va tajriba almashuvlarni yo‘lga qo‘yish kabi ko‘plab amaliy tadbirlarni amalga oshirdi.

O‘zbekistonning iqtisodiy hamkorlik, savdo-sotiq va transport infratuzilmasini rivojlantirish yo‘nalishida mintaqaviy barqarorlikka qo‘shayotgan hissasi ham diqqatga sazovordir. Ayniqsa, yangi transport yo‘laklari va iqtisodiy loyihalar orqali Markaziy Osiyoni global iqtisodiy tizimga bog‘lash bo‘yicha qilinayotgan sa‘y-harakatlar mintaqaning uzoq muddatli barqarorligiga xizmat qilmoqda.

Kelajakda O‘zbekistonning tinchlik va barqarorlikni ta‘minlash borasidagi roli yana-da ortib, mintaqada qo‘shma loyihalarni amalga oshirish, xavfsizlik sohasidagi integratsiyani chuqurlashtirish va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlash orqali yanada ko‘proq muvaffaqiyatlarga erishishi kutilmoqda. O‘zbekistonning tinchlikparvar siyosati va xalqaro hamjamiyat bilan yaqindan hamkorlikda ishlashi Markaziy Osiyoni xavfsizlik va barqarorlikning tayanch hududiga aylantirishda katta qadam bo‘lib xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Ahmadov.B. O‘zbekistonning mintaqaviy xavfsizlikdagi roli. Toshkent: Sharq. 2021.
2. Bekmuratova. N. O‘zbekiston tashqi siyosatining asosiy yo‘nalishlari. Tahliliy markaz jurnalining maxsus soni. 2022.
3. Karimov. I. Markaziy Osiyo: xavfsizlik va barqarorlikning yangi ko‘rinishlari. Toshkent: Ma‘naviyat. 2019.
4. YUNESKO, O‘zbekistonda barqaror rivojlanish va mintaqaviy xavfsizlik. Retrieved from unesco.org. 2023.
5. BMT Tinchlik va Barqarorlik Departamenti, O‘zbekistonning mintaqaviy xavfsizlikda hissa qo‘shish yondashuvlari. Retrieved from un.org. 2024.
6. Tojiboyeva G. R. Development of the skill of calligraphic writing as a professional competence in a future primary school teacher //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 10. – №. 12. – C. 830-835.
7. Rahmanzhanovna T. G. SOCIO-PSYCHOLOGICAL FEATURES OF CONFLICT SITUATIONS IN THE TEACHING STAFF //World Bulletin of Social Sciences. – 2024. – T. 31. – C. 30-32.